

AVRUPA BİRLİĞİ DEVLET VE HÜKÜMET BAŞKANLARI ÖZEL ZİRVESİ KARARLARININ VE 2020 AB GENİŞLEME RAPORUNUN ANLAMI

Hazel ÇAĞAN ELBİR

Analist

Analiz No : 2020 / 36

14.10.2020

1 Ekim 2020 tarihinde, Avrupa Birliği (AB) Devlet ve Hükümet Başkanları Özel Zirvesinde aldığı kararlar ve 6 Ekim 2020de Avrupa Komisyonu Türkiye raporu, AB ve Türkiye gündemini meşgul etmiştir. Aralarında Doğu Akdenizin de bulunduğu AB Türkiye ilişkilerini ilgilendiren konu başlıklarının değerlendirmeleri bilhassa Türk Dışişleri Bakanlığı tarafından eleştiri ile karşılanmıştır.

Avrupa Komisyonu tarafından raporu oluşturulan Özel Zirvede, Türkiyeyi ilgilendiren hususların rahatsız edici boyutu şaşırtıcı olmasa da genel olarak Türkiyenin stratejik öneminin göz ardı edildiği dikkat çekmektedir. ABnin Türkiye bakış açısı Doğu Akdeniz başlığı altında yedi maddede incelenmiştir.

ABnin, Doğu Akdeniz'de istikrarlı ve güvenli bir ortamda ve Türkiye ile işbirliğine dayalı ve karşılıklı yarar sağlayan bir ilişkinin geliştirilmesinde stratejik çıkarı bulunduğunun altı çizilmiştir. Söz konusu işbirliğinin önem derecesi Türkiye için de aynıdır. Avrupa Komisyonu tarafından ayrıca, iyi niyetli bir şekilde diyalog sürdürülmesinin, AB çıkarlarına aykırı olan ve uluslararası hukuku ve AB Üye Devletlerinin egemenlik haklarını ihlal eden tek taraflı eylemlerden kaçınmanın mutlak bir gereklilik olduğu vurgulanmıştır. Bu nokta her iki taraf için de önem taşımaktadır. Zira Avrupa Komisyonunun bu noktada gözünden kaçan bir husus bulunmaktadır. 2003 yılından beri, Yunanistanın ve Güney Kıbrıs Rum Yönetiminin, dolayısıyla ABnin tek taraflı faaliyetleri göz ardı edilmektedir**[1]**. Tüm görüş farklılıklarının barışçıl diyalog yoluyla ve uluslararası hukuka uygun olarak çözülmesi hususunda Türkiye de aynı hassasiyetleri göstermektedir. Avrupa Konseyi, Yunanistan ve Kıbrıs ile tam dayanışmasını yinelemektedir ancak Doğu Akdenizin önemli bir ülkesi olan Türkiyeyi bu paragrafta dahi dışarıda bırakmaktadır**[2]**. Dolayısıyla, Doğu Akdenizde AB yaklaşımlarının realist ve adil olması gerekmektedir.

AB, Yunanistan ve Türkiye'nin son zamanlarda güven artırıcı adımlarını ve iki ülkenin Kıta Sahanlığı ve Münhasır Ekonomik Bölge'nin sınırlandırılmasına yönelik doğrudan istikşafi

görüşmelere devam edeceklerinin duyurusunu memnuniyetle karşıladığını da dile getirmektedir. Bu çabaların sürdürülmesi ve genişletilmesi gerektiğini de vurgulamıştır. Ancak Doğu Akdenizdeki faaliyetlerde tek taraflı olunmaması vurgulanmaktaysa da, benzer vurgunun ABnin keşif çalışmaları sırasında benimsediği tutum da göstermesi hayati önem taşımaktadır.

Öte yandan, raporda, Avrupa Komisyonunnun, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY)nin egemenlik haklarının ihlal edilmesini şiddetle kınadığını belirtmiştir. Avrupa Konseyi, Türkiye'nin uluslararası hukuku ihlal ettiğini ileri sürerek benzer eylemlerden gelecekte kaçınması gerektiğini belirtmiştir. Avrupa Konseyi, Kıta Sahanlığı ve Münhasır Ekonomik Bölge'nin sınırlandırılmasının, uluslararası hukuka tam saygı içinde, iyi niyetle diyalog ve müzakere yoluyla ele alınması gerektiğinin altını çizmiştir. Ancak, Avrupa Konseyinin belirtmekten sürekli olarak kaçındığı bir gerçek vardır. GKRYnin egemenlik haklarının ihlal edilmesi söz konusu değildir. Çünkü, GKRYnin ABye katılmasının 1960 Garanti Anlaşması çerçevesinde hukuka aykırı olduğu hukukçularla vurgulanmıştır. Garanti Anlaşmasının 1. Maddesi, Kıbrıs Cumhuriyeti herhangi bir devletle tamamen veya kısman herhangi bir siyasi veya iktisadi birliğe katılmamayı taahhüt eder. Bu itibarla herhangi bir diğer devletle birleşmeyi veya adanın taksimini doğrudan doğruya veya dolayısı ile teşvik edecek her nevi hareket yasak ve ilan eder.**[3]** Dolayısıyla, GKRYnin ABde yer alması hukuka ters düşen bir durumdur. Bu sebeple eğer bir ihlâlden bahsedilecekse, Garanti Anlaşmasının hatırlatılmasında fayda vardır.

Avrupa Konseyinin, Birleşmiş Milletler (BM) himayesi altında müzakerelerin hızlı bir şekilde yeniden başlatılmasını desteklediği belirtilmiştir. Ayrıca Avrupa Konseyi, Kıbrıs sorununun, BM çerçevesinde AB'nin üzerine kurulduğu ilkeler doğrultusunda, 550 ve 789 sayılı BM Güvenlik Konseyi (BMGK) kararları dahil olmak üzere ilgili BMGK kararlarına uygun olarak kapsamlı bir çözümüne ilişkin tam olarak bağlılığını sürdürdüğünü ifade etmiştir. Avrupa Konseyi, Türkiye'den de benzer bir yaklaşımı beklediğini belirtmiştir. Raporda ayrıca AB, BM İyi Niyet Misyonu'na bir temsilci atamak da dahil olmak üzere müzakerelerin desteklenmesinde aktif bir rol oynamaya hazır olduğu belirtilmiştir**[4]**.

Avrupa Konseyinin liderler toplantısında aldığı bir başka karar ise, Türkiyenin Doğu Akdenizde Yunanistan ve GKRYye yönelik yasadışı olduğu iddia edilen faaliyetlerinin durdurulması halinde, Avrupa Konseyinin, Gümrük Birliği'nin modernizasyonuna ilişkin yeni bir Türkiye-AB gündemi başlatmasıdır. Avrupa Konseyi tarafından öne sürülen iki durum, Türkiye-AB ilişkilerinin ilerleyemediği iki ayrı konudur. Bu iki konunun birbiriyle ilişkilendirilmesi halihazırda tıkanmış iki konunun ilerlemesini engellemesi yüksek bir ihtimaldir. Doğu Akdenizdeki sıcak gelişmeler olmasaydı dahi Gümrük Birliği konusunda adım atması beklenen tarafın AB olduğunun hatırlatılmasında fayda vardır**[5]**. 2016 AB-Türkiye Bildirisi ile uyumlu olarak, üst düzey diyaloglar, göç konularından, gümrük birliği düzenlemelerinde sürekli işbirliğinden bahsedilmiştir, ancak ileriye yönelik adım atma sırası ABdedir.

AB Genişleme raporunda dikkat çeken bir diğer husus ise, Türkiyenin hassasiyetleri bilinmesine rağmen Batı Balkanlar ve Türkiye**[6]** ayrımının yapılmasıdır. Türkiye Balkanların, dolayısıyla Avrupa coğrafyasının bir parçasıdır. Batı Balkanlar ifadesi Türkiye ile AB arasındaki mesafenin açılması amacını barındırmaktadır. Batı Balkanların da bu

amaç doğrultusunda AB ve Türkiye arasında tampon bölge olarak değerlendirilmesine yol açmaktadır. Bu ifade ilk defa bu raporda kullanılmamıştır. ABnin 29 Mayıs 2019 tarihli Batı Balkanlar ve Türkiyede Reformlar: Yıllık Değerlendirmeler ve Öneriler başlıklı raporunda, önceki Dış İlişkiler ve Güvenlik Politikasından Sorumlu Yüksek Temsilci / Avrupa Komisyonu Başkan Yardımcısı Federica Mogherini, Batı Balkanların Avrupanın bir parçası olduğunu gelecekte de ABnin bir parçası olacağı ifadelerine yer vermişti**[7]**.

Avrupa Komisyonu kararlarında görüldüğü gibi, AB Türkiye ilişkilerinde ilerlemesi beklenen taraf yalnız Türkiyedir. Hususlar teker teker ele alındığında, görülebilir ki yalnız Türkiyenin çabaları AB ile ilişkilerin ivme kazanması için yeterli bir girişim değildir. Avrupa Konseyinin gelişmeleri yakından izlemeye devam edeceği ve buna ilişkin olarak Aralık 2020 son tarih olarak belirlenmiştir. Bu tarih yalnız Türkiye için değil, ABnin Türkiye ile ilişkilerin tarafsız bir gözle analiz edilmesi açısından da önem taşımaktadır.

Avrupa Konseyinin Doğu Akdeniz konusunda çok taraflı bir konferans çağrısı da Zirveden çıkan bir diğer hususdur. Böyle bir çağrı Türkiye'de olumlu bir yankı bulmuştur, zira bu çağrı ilk olarak Türkiyeden gelmiştir.

Her iki rapor da yalnız Türkiyenin yapması gerekenleri sıralıyor gibi görünse de aslında ABnin atması gereken hususları da içinde barındırmaktadır. Bilhassa ilerleme raporunda, bazı fasılların müzakerelere hala açılmamış olması ise ABnin savunduğu değerlerle örtüşmemektedir. Gündeme gelmeyen fasıllar olmasına karşın, Türkiyenin açık olan 17 fasılda ilerleme kaydettiği de belirtilmektedir**[8]**.

Avrupa Birliği, her fırsatta devletler hukuku kaidelerini önemsediğini ve bu doğrultuda değerlerini korumayı hedeflediğini belirtmektedir. Ancak hukuk normları tek taraflı değerlendirmeyle sonuç vermez. Ancak ortak çıkarlar gözetilirse ilerleme kaydedilebilir. Türkiye AB üyelik sürecinde üzerine düşenleri yapmaya gayret eden bir aday ülkedir. Türkiyenin bu niyetine raporda değinilmesi sevindirici bir gelişmedir. Ancak ABnin de Türkiyenin bakış açısına saygı göstermesi karşılıklı saygı ve güvenin geliştirilmesinde önem taşımaktadır.

**Fotoğraf: https://m.bianet.org/bianet/siyaset/208384-avrupa-konseyi-istanbul-a-heyet-gonderecek-kaygiliyiz*

---

[1] Greek Cypriots Unilateral Activities in the Eastern Mediterranean, *mfa.gov.tr*, http://www.mfa.gov.tr/greek-cypriot_s-unilateral-activities-in-the-eastern-mediterranean.en.mfa

[2] European Council Conclusions On External Relations, 1 October 2020 II. External Relations, Eastern Mediterranean, *concilium.europa.eu*, https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2020/10/01/european-council-conclusions-on-external-relations-1-october-2020/

[3] 2003-03-19 Türkiye'nin Kıbrıs'taki Varlığı Uluslararası Hukuka Dayalıdır, *Türkiye Cumhuriyeti Avrupa Birliği Başkanlığı*, https://www.ab.gov.tr/p.php?e=28372

[4] European Council Conclusions On External Relations, 1 October 2020 – II. External Relations, Eastern Mediterranean, *concilium.europa.eu*, https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2020/10/01/european-council-conclusions-on-external-relations-1-october-2020/

[5] Hazel Çağan Elbir, Avrupa Birliğinin Trumptan Önemli Sorumlulukları Var, *AVİM*, 13 Haziran 2018, https://avim.org.tr/tr/Yorum/AVRUPA-BIRLIGI-NIN-TRUMP-TAN-ONEMLI-SORUMLULUKLARI-VAR

[6] Communication from the Commission to the European Parliament, The Council, The European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, *European Commission*, 6 Ekim 2020, https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/20201006-communication-on-eu-enlargement-policy_en.pdf

[7] Brexitin Türkiye – AB İlişkileri Konusunda Düşündürdükleri, *AVİM*, 16 Aralık 2019, https://avim.org.tr/tr/Analiz/BREXIT-IN-TURKIYE-AB-ILISKILERI-KONUSUNDA-DUSUNDURDUKLERI

[8] Communication from the Commission to the European Parliament, The Council, The European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, *European Commission*, 6 Ekim 2020, https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/20201006-communication-on-eu-enlargement-policy_en.pdf

Yazar Hakkında :

Hazel Çağan-Elbir AVİM'de analist olarak çalışmaktadır. Çağan-Elbir, Atılım Üniversitesi Politik Ekonomi bölümünde doktora çalışmalarına devam etmektedir.

Atıfta bulunmak için: ELBİR, Hazel ÇAĞAN. 2026. "AVRUPA BİRLİĞİ DEVLET VE HÜKÜMET BAŞKANLARI ÖZEL ZİRVESİ KARARLARININ VE 2020 AB GENİŞLEME RAPORUNUN ANLAMI." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Analiz No.2020 / 36. Ekim 14. Erişim Kasım 23, 2026. https://www.avim.org.tr/public/index.php/tr/Analiz/AVRUPA-BIRLIGI-DEVLET-VE-HUKUMET-BASKANLARI-OZEL-ZIRVESI-KARARLARININ-VE-2020-AB-GENISLEME-RAPORUNUN-ANLAMI

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE
Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax**: +90 (312) 438 50 26
@avimorgtr
https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi
E-Posta: info@avim.org.tr
http://avim.org.tr

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır